

Томас Карляйль.

Законність і безправство *)

Зміст: „Божеське право королів.“ — Панування і послух. — Несправедливість мститися. — *Post scriptum:* В. Липинський про закони, монархізм і безправство.

„Божеське право королів.“ — Менше більше сто або і більше літ тому назад написали цю нісенітницю, таку гідну спожаління. Писання про цю нісенітницю тепер нечитані. Їх вкрила цвіль у бібліотеках нашого краю. Це шпаргалля счезнуло зі світу без ніякої шкоди завдяки спокійному ходові життя.

Ми далекі від цього, щоби цей процес спиняти! Одначе рівночасно ми не повинні дозволити копицям цього шпаргалля так счезнути, щоби вони нам нічого не залишили зі своєї духовости.

Я думаю так: Копиці цього шпаргалля щось означували. Вони були висловом якоїсь правди, правди важної для всіх людей, про яку ми повинні пам'ятати.

Візьмім це твердження: „Божеське право королів“.

В кожній людині негайно повстає якась божеська чеснота, коли її хтось поставить на голову кусень круглого металю та назве її королем. Хочби це була людина, яку хтось принагідно вхопив та до якої може підійти із того із іншого боку. Така людина набирає божеських чеснот, так наче би то вона стала свого роду богом і наче би то божеськість давала їй змогу та право панувати над вами під кожним оглядом.

— Що ж нам робити з таким твердженням? Нічого іншого, як тільки дозволити йому тихо спочити у цвіллі публичних бібліотек!

Але рівночасно я хочу щось сказати. Це думають також і ті люди з божеським правом: В дійсності або якесь Боже Право, або тільки якесь чортівське беззаконня проникає королів і всі людські авторитети та взаємини, в які Богом створені люди можуть між собою входити. Або Боже Право або чортівське безправство. Одно або друге!

Останнє скептичне століття вчило нас, що світ — це якась парова машина. Але ж така наука — це цілковита брехня! В цьому світі існує Бог і Божа Святість або тільки їх заперечення. Панування і послух — це скрізь видно у духовому діланні людей. Панувати і слухати — це найморальніше ділання серед людей.

*) Thomas Carlyle: „Über Helden, Heldenverehrung und das Heldentümliche in der Geschichte“. стор. 263 і 317.

Т. Карляйль (* 1795 — † 1881) англійський філософ, історик літератури, історик та суспільний політик. Головні твори: Крім названого „Про героїв“... „Французька революція“, „Історія Фридриха Великого“.

Горе тому, що жадає послуху, коли він на нього не заслугу в оує. Горе тому, хто відказується від послуху, коли він до цього зобов'язаний.

Я кажу: Ось тут Божий Закон! І закони, записані у старих пергаменах можуть також говорити: В основі кожного домагання, з яким один звертається до другого, міститься або Божий Закон або чортівське безprawство.

* * *

Князь з Ваймару завсіди говорив своїм приятелям: — Ви повинні бути бадьорі! Той наполеонизм — це безprawство, це — брехня. Він не може довго тривати.

— Яка ж це правдива наука!

Чим більше той Наполеон топтав і по тиранськи гнобив світ, тим зав'язтіший мусів бути колись бунт цього світу проти нього. Безprawство завсіди треба оплатити жахливо здвоєними відсотками!

Коли би Наполеон був занастив свої найкращі гармати, або коли би був втопив в морі свій найкращий полк — це було би для нього ліпшим ніж те, що він розстріляв цього бідного книгаря Пальма. Це було очевидне, тиранське і розбишацьке безprawство. Ніхто не міг цілковито затерти цього безprawства. Не міг затерти, хоч би хотів його покрити тинком, грубим на цаль. Від цього безprawства скипіли у глибині людські серця: від того та від інших, йому подібних. Очі людей горіли полум'ям придушеного вогню на вид цього безprawства. Вони про нього думали та очікували слухного часу. І той час прийшов: Німеччина піднялася муром проти Наполеона.

З цього, що робив Наполеон, останеться тривким в майбутньому те, що він робив справедливо, що природа хоче визнати правильним на основі своїх законів. Те, що в дійсності в ньому було. Те і нічо більше. Решта — це дим і мряка.

La carrière ouverte aux talents. — Поле відкрите для талантів! — справжнє велике післанництво. Ще тепер всюди можна його примінити та виконати. Наполеон залишив це післанництво в дуже невикористаному стані. Він — великий *ébauche*. Він — сирий, ніколи невикінчений нарис.

А в дійсності, хто з великих людей був чимось іншим? Ах Наполеон відійшов в дуже сирому стані!

Переклав з нім. М. К.

* * *

Post scriptum.

Законність та безprawство! Монархи і закони! Ось що про те говорив В. Липинський:

„... Монархізм — той дійсний, сильний, не альбанський — це боротьба за монархічний закон — закон чести і поваги — не тільки з руйнниками громадянами, а ще більше

